

Roles of the Community Development Volunteer Leaders in the Development of Community Economy in Southern Border Provinces of Thailand

Dolmanach Baka¹ Kasetchai Laehheem² Abdullah Abru³
and Ma'rozi Ma'ing⁴

¹M.A.(Comparative Religion), Assistant Professor
Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkhla University
E-mail: colislam@bunga.pn.psu.ac.th

²M.Ed.(Educational of Measurement and Research), Lecturer
Teaching Islamic Studies Office, Faculty of Islamic Studies, Yala Islamic College

³M.A.(Economics), Lecturer
Department of Islamic Studies, College of Islamic Studies, Prince of Songkhla University

⁴B.A. in Ed.(Rural Education), Community Development Officer 5
Community Development Office, Pattani Province

Abstract

This research aims 1) to explore the knowledge, attitude and role of the community development volunteer leaders (henceforth CDVLs) in the development of community economy in the southern border provinces, 2) to investigate the extent of the CDVLs' reception of advice and support from government authorities and local leaders with respect to community economy development, and 3) to investigate the attitude of Tambon government officials toward the CDVLs' performance in community economy development. The sample consists of 150 CDVLs; 1,500 local people and 750 Tambon government officials, all of whom are from five southern border provinces.

It is found that the knowledge and role of the CDVLs in the development of community economy is at a moderate level. The CDVLs' reception of advice and support from government authorities and local leaders with respect to community economy development is also at a moderate level. However, the CDVLs' attitude toward community economy development is at a high level. As perceived by local people and Tambon government officials, the role of the CDVLs in community economy development is at a moderate level. It is found that knowledge about community economy, attitude toward their work, and reception of advice and support from government authorities have a positive correlation with the CDVLs' role in community economy development, significantly at the level of .05. Reception of advice and support from local leaders, however, has no correlation with the CDVLs' role in community economy development.

Keywords: community development volunteer leaders, community economy, role, southern border provinces

บทบาทผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดลมนรจณ์ บากา¹ เกษตรชัย และหีม² อับดุลเลาะ อับรู³ และ มะรอซี มะอิง⁴

¹อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: colislam@bunga.pn.psu.ac.th

²ศษ.ม.(การวัดผลและวิจัยทางการศึกษา), อาจารย์

สำนักงานสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามยะลา

³M.A.(Economics), อาจารย์

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁴ศส.บ.(ศึกษาศาสตร์ การศึกษาชนบท), นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดปัตตานี

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทศนคติและบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ศึกษาการได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และ 3) ศึกษาทัศนะของข้าราชการระดับตำบลที่มีต่อการปฏิบัติงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน 150 คน ประชาชนทั่วไป 1,500 คน และข้าราชการระดับตำบล 750 คน จาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม 2,400 คน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับปานกลาง ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระดับปานกลางและมีทศนคติในการปฏิบัติงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูง ส่วนประชาชนและข้าราชการระดับตำบลมีความเห็นว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับปานกลาง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน ทศนคติในการปฏิบัติงานและการได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: จังหวัดชายแดนภาคใต้, บทบาท, ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน, เศรษฐกิจชุมชน

บทนำ

การพัฒนาชนบทเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายสำคัญที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสนใจและพยายามดำเนินการภายใต้กรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศโดยรวม อย่างไรก็ตามการพัฒนาชนบทที่ผ่านมายังมีข้อบกพร่องหลายประการ ประการหนึ่งคือการที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานจากภายนอกชุมชนชนบทได้เข้าไปเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชนบท ในขณะที่ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของชุมชนและผู้ประสบปัญหาต่างๆ กลับไม่มีบทบาทและไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น รัฐบาลได้พยายามแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวโดยประกาศเป็นนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ที่มุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองให้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524, 342) และขยายผลต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538, 35)

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดโครงการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ขึ้น เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำแก่ประชาชน สนับสนุนให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพราะผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นผู้มีชื่อเสียง มีความพร้อม เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในชุมชน ในปัจจุบันมีประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและอยู่ในวาระผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลละ 2 คน เป็นชาย 1 คน และหญิง 1 คน อยู่ภายใต้ระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2535 ระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชนฉบับที่ 2 พ.ศ.2537 และระเบียบของ

กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชนฉบับที่ 3 พ.ศ.2538 (จีระ กาญจนภักดิ์, 2539, 2)

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน เช่น ด้านการฝึกอบรม การสัมมนา บทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน สนับสนุนค่าตอบแทนให้แก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาสังคมอย่างมากและสลับซับซ้อน ทางราชการมีขีดความสามารถและพลังไม่พอเพียง ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามากยิ่งขึ้น สังคมต้องการผู้นำที่จะเป็นตัวอย่างของชุมชนในการเอื้อเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวม นำชุมชนให้พ้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจึงมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นแกนนำในการพัฒนาตำบลและหมู่บ้านของตนเอง ทั้งนี้โดยอาศัยทฤษฎีเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ดังที่พลตรีสนั่น ขจร-ประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า “กระทรวงมหาดไทยมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนตามแนวทางเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยน้อมนำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการเศรษฐกิจแบบพอเพียงและพึ่งตนเอง” (กรมการปกครอง, 2541, 19)

การที่ประชาชนดำเนินการตามนโยบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงดังกล่าว กรมการพัฒนาชุมชนจึงสนับสนุนให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนนำประชาชน โดยมีบทบาทและหน้าที่ในการชี้นำประชาชนให้แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจด้วยระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่ยั่งยืน โดยกรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้การอบรมแก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนทุกจังหวัดทุกอำเภอ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

จากปัญหาและสภาพการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

มีความรู้ความเข้าใจและมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมากนักน้อยเพียงใด ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด มีทัศนคติในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับใด รวมทั้งประชาชนและข้าราชการระดับตำบลมีทัศนคติอย่างไรต่อการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาเปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาเปรียบเทียบการได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาการเปรียบเทียบการได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
5. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
6. เพื่อศึกษาระดับและศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามทัศนคติประชาชน และข้าราชการระดับตำบลในจังหวัดชายแดนภาคใต้
7. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น และทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของผู้นำพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สมมติฐาน

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
2. การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
3. การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
4. ทัศนคติในการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเฉพาะบทบาทด้านเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
2. บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
3. การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
4. การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
5. ทัศนคติในการปฏิบัติงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
6. บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตามทัศนคติของประชาชนและข้าราชการระดับตำบล

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. บทบาท หมายถึง การกระทำหน้าที่หรือการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจชุมชน

2. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน หมายถึง ผู้นำท้องถิ่น ประเภทชาวบ้านอาสาสมัคร ซึ่งได้รับแต่งตั้งขึ้นตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2512

3. เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจแบบ พอเพียงและเศรษฐกิจทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

4. จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล

5. ประชาชน หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6. ข้าราชการระดับตำบล หมายถึง ข้าราชการ ระดับตำบลจาก 4 กระทรวงหลักในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ อันได้แก่ ครู พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และ เกษตรตำบล

7. ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โต๊ะอิหม่าม โต๊ะ บิลาล และโต๊ะคอเต็บ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับเศรษฐกิจชุมชน และบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนา ชุมชน

2. เก็บข้อมูลภาคสนามโดยสร้างแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำอาสาพัฒนา ชุมชน มีทั้งหมด 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 2 การวัดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 24 ข้อ

ตอนที่ 3 บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 4 การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 5 การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 6 ทศนคติในการปฏิบัติงานของ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 12 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนและ ข้าราชการระดับตำบล มีทั้งหมด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้นำอาสาพัฒนา ชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 17 ข้อ

ตอนที่ 3 ทศนคติต่อการปฏิบัติงานของ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 26 ข้อ

ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี
- 2) กำหนดนิยามศัพท์ปฏิบัติการ
- 3) สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมนิยาม ศัพท์ปฏิบัติการ

4) นำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงโครงสร้าง

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ เพื่อ หาค่าเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Co-Efficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งปรากฏผลดังนี้ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำ อช. มีค่าความเชื่อมั่นทั้ง ฉบับเท่ากับ 0.7982 และแบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชน และข้าราชการระดับตำบลมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.8315

6) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจัดพิมพ์

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้มาโดย ใช้วิธีการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Survey) แล้ว ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกอำเภอโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่ง ชั้น (Stratified Sampling) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

1) อำเภอเมือง ซึ่งถือว่าเป็นอำเภอ ขนาดใหญ่ โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2) ไม่ใช่อำเภอเมืองที่เป็นอำเภอขนาดกลาง โดยเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จังหวัดละ 2 อำเภอ

3) ไม่ใช่อำเภอเมืองที่เป็นอำเภอขนาดเล็ก โดยเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย จังหวัดละ 2 อำเภอ
ขั้นที่ 2 เลือกตำบลโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

1) เป็นตำบลในหมู่บ้านที่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอาศัยอยู่ในชุมชนไทยมุสลิมทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่

2) เป็นตำบลในหมู่บ้านที่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอาศัยอยู่ในชุมชนไทยพุทธทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่

3) เป็นตำบลในหมู่บ้านที่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอาศัยอยู่ในชุมชนไทยมุสลิมและไทยพุทธปะปนกัน

แล้วเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง อำเภอละ 3 ตำบล ได้ทั้งหมด 75 ตำบล

ขั้นที่ 3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นสุดท้าย คณะผู้วิจัยแบ่งเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) ประชาชนทั่วไป โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย ตำบลละ 20 คน ได้ทั้งหมด 1,500 คน

2) ข้าราชการระดับตำบล โดยวิธีเฉพาะเจาะจง ตำบลละ 10 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ 4 กระทั่งหลัก คือ พัฒนาการ ครู สาธารณสุขตำบล และเกษตรตำบล ได้ทั้งหมด 750 คน

3) ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน โดยวิธีเฉพาะเจาะจง ตำบลละ 2 คน ได้ทั้งหมด 150 คน

4) คัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วย และอบรมนักวิจัยผู้ช่วย (ต้องมีภูมิลำเนาในอำเภอที่จะเก็บข้อมูลดังกล่าว)

5) ติดต่อประสานงานกับทางจังหวัดและอำเภอ และทำเรื่องขออนุมัติเก็บข้อมูลในพื้นที่

6) เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยจะเข้าร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เพื่อทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงประสานงาน คอยแก้ปัญหา และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

7) วิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC⁺ เสนอผลวิเคราะห์ในรูปแบบตารางตัวเลขหรือสถิติโดยจะหาค่าต่างๆ ดังนี้คือ

7.1 หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

7.2 การทดสอบค่าที (T-Test) ใช้เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มีสองกลุ่ม

7.3 การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ใช้เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป และทดสอบความแตกต่างด้วยการเปรียบเทียบพหุคูณโดยวิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe's Test)

7.4 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลสรุปการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัด เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ลักษณะของชุมชน อาชีพ รายได้ ต่อเดือน เงินออมต่อเดือน ตำแหน่งทางสังคม และวาระในการดำรงตำแหน่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

2. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัดมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละลักษณะของชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละเพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน เงินออมต่อเดือน ตำแหน่งทางสังคม และวาระในการดำรงตำแหน่งมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

3. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัด เพศ อาชีพ และเงินออมต่อเดือนได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละวาระการดำรงตำแหน่งได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละอายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ลักษณะของชุมชน รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคมได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

4. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละเพศ และสถานภาพทางครอบครัวได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละลักษณะของชุมชนและวาระในการดำรงตำแหน่งได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัด อายุ ศาสนา สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน เงินออมต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคมได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

5. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูง

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัด เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ลักษณะของชุมชน อาชีพ รายได้ต่อเดือน เงินออมต่อเดือน ตำแหน่งทางสังคม และวาระในการดำรงตำแหน่งมีทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนา

เศรษฐกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

6. ประชาชนและข้าราชการระดับตำบลมีทัศนคติว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ประชาชนและข้าราชการระดับตำบลในแต่ละจังหวัด และอายุมีทัศนคติว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประชาชนและข้าราชการระดับตำบลในแต่ละเพศ สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพการสมรส การศึกษา ลักษณะของชุมชน อาชีพ และรายได้ต่อเดือนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนประชาชนและข้าราชการระดับตำบลในแต่ละศาสนา มีทัศนคติที่ไม่แตกต่างกัน

7. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

การได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ทัศนคติในการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่พอใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรจะจัดให้มีการอบรมสัมมนา หรือการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้แก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนให้มากขึ้นกว่านี้ เพราะว่าการที่จะให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นผู้ที่นำเศรษฐกิจชุมชนไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างและชักชวนให้ชาวบ้านปฏิบัติตามนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างถ่องแท้เสียก่อน และควรให้มีความรู้อย่างละเอียดถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนและประชาชนสามารถปฏิบัติตามหลักการและทฤษฎีของเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างถูกต้องด้วย จนในที่สุดทำให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนและประชาชนสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีเงินออม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชนที่กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นกระบวนการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัวในหมู่บ้านชนบท โดยมีผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแบบอย่างและเป็นแกนนำในการระดมการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในชุมชนด้วยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้เกี่ยวกับปัจจัยสี่ และจัดตั้งกองทุนยังชีพขึ้น ซึ่งจะดำเนินการในระดับตัวบุคคลและภายในครอบครัวของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นขั้นเริ่มต้นก่อนแล้วขยายไปยังครอบครัวญาติพี่น้องครัวเรือนผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครอื่นๆ ภัชรา คติกุล (2537) พบว่าการขาดการเพิ่มพูนทักษะความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน กิ่งแก้ว อินทวง (2539) พบว่าความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน การปฐมนิเทศและการฝึกอบรมนั้นเป็นจุดอ่อนในการปฏิบัติงาน และประภาส ศิลปศรี (2531) พบว่าความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของวิไลพร สมบูรณ์ชัย (2534) ที่พบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติในระดับปานกลาง แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของมะรอซี มะอิ่ง (2541, 127-135) ที่พบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก และจีระ กาญจนภักดี (2539, 63-64) ที่ศึกษาพบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในงานอาสาพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก

2. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยแสดงว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้เป็นอย่างดีและน่าพอใจในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เกี่ยวข้องก็ควรกระตุ้น ให้คำแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมากขึ้นกว่านี้ และตามความคาดหวังของกรมการพัฒนาชุมชนนั้นต้องการให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูงหรือสูงที่สุด เพราะถ้าหากผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูงแล้ว ก็คาดหวังได้ว่าประชาชนในชนบทสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข พออยู่พอกิน และที่สำคัญประชาชนในชนบทสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีเงินออม

โดยหลักการผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล โดยเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ ประสานงาน และดำเนินการพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน การที่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นคนในหมู่บ้านจึงทำให้เป็นผู้รู้ดีว่าอะไรเป็นปัญหา ความต้องการของชาวบ้านที่อยู่ในขีดความสามารถที่ชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาความต้องการด้วยกันเองได้หรือไม่ อย่างไร จะต้องขอความร่วมมือสนับสนุนจากใคร ที่ไหนบ้าง และเมื่อมีความพร้อมมีสถานการณ์ที่เหมาะสมก็ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านดำเนินการแก้ปัญหาสนองความต้องการให้สำเร็จลุล่วงไป ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของพัฒนากรแม้ว่าพัฒนากรจะเป็นนักพัฒนาอาชีพที่มีความปรารถนาดี ต้องการให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็เป็นคนนอกหมู่บ้านจึงต้องการ

ความช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในด้านการให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการช่วยเหลือด้านแรงงานและการทำกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ เพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลบรรลุเป้าหมายของประชาชนและราชการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความเห็นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของกรมการพัฒนาชุมชนที่กล่าวว่าปรากฏการณ์ที่เป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศที่เกิดขึ้นขณะนี้ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนและมีผลกระทบต่อทุกคนในครอบครัวและชุมชนนับตั้งแต่สินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้น และบางอย่างก็ขาดแคลนในชุมชนมีคนว่างงาน ตกงาน การครองชีพของคนในสังคมเป็นไปอย่างฝืดเคือง ประกอบกับความแห้งแล้งขาดแคลนปัจจัยการผลิต จึงมีปรากฏการณ์เรียกร้องความช่วยเหลือ การก่ออาชญากรรม การปล้นจี้ชิงทรัพย์เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข การแก้ปัญหาโดยกลไกของรัฐไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องปรับตัวและพร้อมที่จะทำการเปลี่ยนแปลงปัญหาให้เป็นโอกาสของการมีส่วนร่วมในการฝึกกำลังเข้าแก้ไข ทั้งในระดับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จะเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถเป็นแบบอย่างและแกนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤตินี้ได้

บทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้นแสดงว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ตามความรับผิดชอบ ตามความมุ่งหวัง และมีความเหมาะสมกับตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาานนท์ อาภาภิรมย์ (2516, 74) ที่กล่าวว่าบทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งเป็นรูปการที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่ง สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2520, 46) ที่กล่าวว่าบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ นั่นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพอย่างไรแล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ อมรภาพงศพิชญ์ (2521, 91-92) ที่กล่าวว่า บทบาทเป็นสิทธิ

หน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลหนึ่งในสังคมตามสถานภาพของตัวเอง สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522, 47) ที่กล่าวว่าบทบาทเป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดหน้าที่ที่มนุษย์ทุกคนที่เป็นสมาชิกในสังคมจะต้องถือปฏิบัติ อุทัย หิรัญโต (2526, 197-198) ที่กล่าวว่าบทบาทคือหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่กลุ่มคนหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ราชบัณฑิตยสถาน (2532, 315) กล่าวว่าบทบาทเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคลกระทำ Young (1959, 158) กล่าวว่าบทบาทคือหน้าที่ของฐานะตำแหน่ง เมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใด สิ่งที่ดีตามมากับตำแหน่งนั้นก็คือการที่เขาจะต้องมีการปะทะสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่นๆ ทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่ม ดังนั้นสิ่งที่ติดตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงฐานะตำแหน่งนั้นเรียกว่า “บทบาท” Broom และ Selznick (1963, 16) ที่กล่าวว่าบทบาทเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม Levinson (1964, 284-285) ที่กล่าวว่าบทบาทเป็นปทัสถาน ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มีลักษณะในตนเองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปถึงการบังคับซึ่งหน้าที่อันควรกระทำ และเป็นการกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรือแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั่นเอง ทิตยา สุวรรณะชญ (2510, 4) กล่าวว่าบทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่ง และสมเดช สิทธิพงศ์พิทยา (2523, 20) ได้สรุปว่าบทบาทนั้นสามารถถูกกำหนดโดยตำแหน่งและโดยบุคลิกภาพของบุคคล

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของมะรอซี มะอิง (2541, 127-135) ที่ศึกษาพบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้รับคำแนะนำและสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากเจ้าหน้าที่ของ

รัฐและผู้นำท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการที่จะให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรมการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้น ปัจจัยหนึ่งมาจากการได้รับคำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน การติดตามผลการปฏิบัติ สอดส่องดูแล และเป็นที่ยกย่องในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำท้องถิ่น กล่าวคือผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่ได้รับคำแนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน และการติดตามผลการปฏิบัติงานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างสม่ำเสมอทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำท้องถิ่นแล้ว ทำให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนสามารถปฏิบัติหน้าที่หรือมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกรมการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของประภาส ศิลปรัตน์ (2531) ที่ศึกษาพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ และการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น วิมลชัย คำปุย และทัตดาว ลออโรจน์วงศ์ (2536, 69-70) ที่ศึกษาพบว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นมักจะปฏิบัติงานตามบทบาทได้ดีกว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นน้อย ภิขรา คติกุล (2537) ที่ศึกษาพบว่าปัจจัยหนึ่งที่เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่โดยเฉพาะพัฒนากรไม่มีเวลาให้กับผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ผู้นำท้องถิ่นไม่สนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

4. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมระอซี มะอิจ (2541, 127-135)

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่าบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนด้วย กล่าวคือ ถ้าหากผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีทัศนคติในการปฏิบัติงาน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูงก็ควรจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธีระพร อูวรรณโณ (2533, 480-495) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมส่วนมากของบุคคลอยู่ภายใต้การควบคุมโดยทัศนคติเชิงพฤติกรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ทัศนคติ” ของเขาที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น นีรันตร์ จงวุฒิเวศย์ และคณะ (2528, 183) กล่าวว่าความร่วมมือร่วมใจของประชาชนนั้นเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย โดยอาจมีปัจจัยบางอย่างเป็นแรงกระตุ้น

แต่จากผลการวิจัยในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าทัศนคติในการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูง แต่กลับมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เพราะฉะนั้นทางผู้ที่เกี่ยวข้องควรที่จะตระหนักถึงผลการวิจัยดังกล่าว และควรมีการปรับปรุงระดับทัศนคติกับบทบาทที่เป็นจริงด้วย

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ปรากฏว่าทัศนคติในการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญแข ศรีสุทธิกุล (2537) ที่ศึกษาพบว่าทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมืองของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และจีระ กาญจนภักดิ์ (2539, 63-64) ศึกษาพบว่าทัศนคติที่ดีต่องานอาสาพัฒนาพัฒนาชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากการวิจัยในครั้งนี้ปรากฏว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ตามความมุ่งหมายของกรมการพัฒนาชุมชน แต่อย่างไรก็ตามยังปรากฏว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนบางส่วนยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนต่ำ และมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง ดังนั้นทางศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอควรระงับกำหนดนโยบายในการจัดให้มีการอบรมความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเป็นการเสริมความรู้ใหม่ๆ แนวทางปฏิบัติใหม่ เทคนิควิธีการใหม่ๆ อันเป็นผลให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ ควรจัดให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในแต่ละตำบล แต่ละอำเภอเข้ารับการศึกษาสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และปัญหาจากการปฏิบัติงานในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน โดยให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนแต่ละคนได้ร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติหน้าที่ สรุปปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และสรุปหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละเรื่อง เพื่อที่แนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนคนอื่นๆ ให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการสัมมนาไปประยุกต์ใช้ และสามารถปฏิบัติงานบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกรูปแบบวิธีการตามข้อสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนคนอื่นๆ ได้

1.3 จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าประชาชนมีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับสูงแต่กลับมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังไม่มีความสอดคล้องสักเท่าไรนัก เพราะฉะนั้นศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะต้องติดตามให้ความรู้ให้ความเข้าใจ ให้คำแนะนำและ

อบรมสัมมนาแก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่เขตอื่นๆ แล้วนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในเรื่องเศรษฐกิจต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่เดียวกัน หรือต่างพื้นที่ก็ได้ แต่อาจมีการเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เช่น

- ศึกษาบทบาทของอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- ศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- ศึกษาบทบาทของกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- ศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2541). เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติ ปลัดอำเภอ/นายอำเภอ/ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กิ่งแก้ว อินทวงศ์. (2539). รายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาการดำเนินงานอาสาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- จีระ กาญจนภักดิ์. (2539). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 1.
- ทิตยา สุวรรณะชฎ. (2510). พัฒนาการ: ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล. กรุงเทพฯ: ไทยพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- ธีระพร อูวรรณโณ. (2533). เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว. หน่วยที่ 9-15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และคณะ. (2528). แนวทางการพัฒนาอาสาพัฒนาชุมชน (อช.). กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- ประภาส ศิลปศรี. (2531). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- เพ็ญแข ศรีสุทติกุล. (2537). รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมืองและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภัชรา คติกุล. (2537). รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี 2536. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- มะรอซีย์ มะอิก. (2541). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทบาทผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). พจนานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิมลชัย คำปู้ย และทัตดาว ลอโรจน์วงศ์. (2536). รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในทัศนะของข้าราชการระดับตำบล. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- วิไลพร สมบูรณ์ชัย. (2534). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2522). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ชัยศิริการ พิมพ์.
- สมเดช ลิทธิพงศ์พิทยา. (2523). รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขตในการสนับสนุนงานพัฒนาชนบทของจังหวัดและอำเภอ: ศึกษาจากทรรศนะของพัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2524). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. (2520). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2521). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. (2516). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Broom, L. & Selznick, P. (1963). **Sociology: A Text With Adapted Reading**. New York: Harper & Row.
- Levinson. (1964). **Introduction to Psychology**. Yokyo: McGraw -Hill, Kongkusha.
- Young, K. & Mach, R.W. (1959). **Sociology and Social Life**. New York: American Book.